

از خاطرات "مولان زاده رفعت"

تبعید و کشتار ارمنیان یک جرم فوق العاده و وحشتناک و تأسف آور سیاسی است ... اگر من بتوانم چگونگی عملکرد جنایت بار حزب "اتحاد و ترقی" را بیان کنم بهترین خدمت را به تاریخ انجام داده ام.

از گفته های کارل لیبکنخت (ژوئیه ۱۹۱۶)

آلمان هم پیمان ترکیه است که دستان خود را به خون ارمنیان آغشته کرد و گناه خود را در این جنگ به حد اعلا رسانید و ملت ارمنی را متحمل فجیع ترین کشتارها نمود... کارل لیبکنخت، مجموعه اسناد، پتروگراد، ۱۹۱۸، ص ۵۴

از خاطرات نعیم بیگ مقام ترک

(تبعید و کشتار در رأس العین و در الزور، ۱۹۱۶)

من فکر می کنم، که تبعید و کشتار ارمنیان هیچ واقعه قابل مقایسه و برابر در تاریخ جهانی ندارند. در هر گوشه و پهنه وسیع ترکیه می توان اجساد و اسکلت هزاران ارمنی سلاخی شده به فجیع ترین وجه را پیدا کرد...
خاطرات نعیم بیگ، آرام آندونیان، لندن ۱۹۲۰، ص ۱

بهبانه های دروغین

تمامی این ستمکاری ها، جنایات، قتل عام و شاخ و برگ دادن مقامات دولتی ترک به آن، بی هیچ انگیزه ای برارمن ها روا شد.
احتمالاً "دولت ترکیه پاسخ خواهد داد": "مادر جنگ هستیم، برای موجودیت خود می جنگیم. ارمن ها امید پیروزی دشمنان ما را داشتند و برای این پیروزی توطئه می کردند. آنها جنایتکاران پراکنده در منطقه جنگی بودند و ما ناگزیر شدیم در برابر آنها به شدت عمل نظامی متوسل شویم". ولی واقعیات این بهانه ها را بکلی نفی می کند. این ارمن ها در منطقه جنگی سکونت نداشتند. هیچیک از شهرها و دهکده هایی که از آنجا منتظر "سوی مرگ تبعید شدند، در مراکز عملیات جنگی قرار نداشت. همگی در داخل آناتولی بودند که از جبهه های قفقاز و داردانل به یک اندازه دوراست. امکان همکاری آنها با ارتش دول متخاصم وجود نداشت و حتی امکان ایجاد شورش هم نداشتند. زیرا ارمنیان جمعیتی متراکم نبودند. آنها در آبادی های کوچک کشوری پهناور پراکنده بودند.
(آرنولد توین بی، کشتار یک ملت، ترجمه فاضل ملک نیا، تهران ۱۳۷۴، ص ۷۱)

یوهان لپسیوس:

"این تنها کشورهای قدرتمند مسیحی بودند که باعث و مسبب نابودی اسفناک ملت ارمنی شدند"

طلعت پاشا خطاب به دکتر لپسیوس آلمانی:

"ما طرح شما را به اجرا در آورده ایم"
Wien, Hllstapa xii 463 Adrianopel, 10 nov 1915, z, 971p

مصطفی کمال پاشا - آتاترک:

«این بقایای حزب پیشین ترکان جوان که می بایست برای راندن و کوچاندن بی رحمانه میلیون ها اتباع مسیحی کشور ما از خانه و کاشانه خود و کشتارشان حساب پس می دادند، تحت حکومت جمهوری همچنان سرکش و گردنکش باقی مانده اند.»
(از مصاحبه کمال آتاترک بنیانگذار جمهوری نوین ترکیه در سال ۱۹۲۳، با نشریه

The Los Angeles Examiner،

در خصوص نظر وی راجع به ترکان جوان پیشین در کشورش)

دیدار انجمن دوستی ایران و ارمنستان با سفیر جمهوری

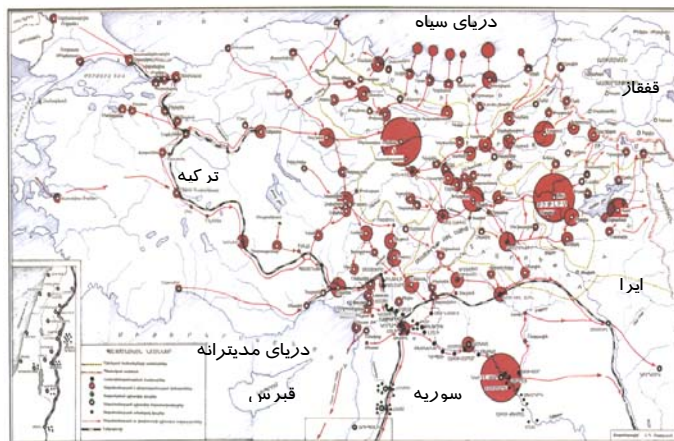
ارمنستان جناب آقای کارن نظریان

در تاریخ ۶ اسفند ۱۳۸۶ اعضاء مؤسس انجمن دوستی ایران و ارمنستان در محل سفارت جمهوری ارمنستان دیداری با جناب سفیر آقای کارن نظریان داشتند. در این دیدار ابتدا آقای سفیر پس از خوشامدگویی اظهار داشت «برای ما جای بسی خرسندی است که چندی پیش خبر تاسیس این انجمن را شنیدیم، اکنون ما احساس میکنیم که در توسعه روابط ایران و ارمنستان تنها نبوده و حلقه ای که شما باشید به کمک ما آمده است خوشحالم که من یکی از آن سفرایی هستم که در تعمیق روابط خوبی که بین دو کشور وجود دارد نقش دارم. با در نظر گرفتن سطح روابط اقتصادی، فرهنگی و سیاسی ما یکی از سفارتهای پرمشغله در تهران هستیم»

شمه ای از تاریخ کشتار ارمنیان

کشتار ارمنیان از سده ۱۵م. آغاز می شود، لیکن هنگامی که مبارزات آزادیبخش ارمنی بصورت متشکل در آمد کشتار ارمنیان در نیمه دوم سده ۱۹ وارد مرحله نوینی از نظر سازماندهی و برنامه از پیش طراحی شده گردید.

مراکز قتل عام در سالهای ۱۹۱۵-۱۹۲۲

فهرست زیر بطور خلاصه تعداد قربانیان ارمنی را که از سال ۱۸۶۰ تا ۱۹۲۲ توسط ترکها قتل عام شده اند، نشان می دهد:

۱۸۶۰	لبنان	۱۲،۰۰۰ نفر
۱۸۷۶	بلغارستان	۱۴۰۰۰ نفر
۱۸۷۷	بایزید	۱۴۰۰ نفر
۱۸۷۹	آلاشگرد	۱۲۵۰ نفر
۱۸۸۱	اسکندریه	۲۰۰۰ نفر
۱۸۹۲	مناطق داخلی ترکیه	۳،۵۰۰ نفر
۱۸۹۴	ساسون	۱۲،۰۰۰ نفر
۱۸۹۵	ارمنستان غربی	۳۰۰،۰۰۰ نفر
۱۸۹۶	قسطنطنیه	۵۷۰،۹ نفر
۱۸۹۶	وان	۸۰۰۰ نفر
۱۹۰۳	مقدونیه	۶۶۷،۱۴ نفر
۱۹۰۴	ساسون	۶۴۰،۵ نفر
۱۹۰۹	کیلیکیه	۳۰،۰۰۰ نفر
۱۹۱۵	ترکیه و ارمنستان غربی	۱،۵۰۰،۰۰۰ نفر
۱۹۱۸	قارص، آردهان	۵۰،۰۰۰ نفر
۱۹۱۸	باکو و حومه	۳۰،۰۰۰ نفر
۱۹۱۹	کیلیکیه و اطراف	۶۰،۰۰۰ نفر
۱۹۲۱	هاچن	۲۰،۰۰۰ نفر
۱۹۲۲	ازمیر	۲۱۰،۰۰۰ نفر
جمع (۱۸۶۰-۱۹۲۲)		۲۲۸۴،۰۲۷ نفر

(منبع: New York Times، قتل و کشتارهای جهان صفحه ۳۹۶).

گواهان نژادکشی ارمنیان

نامه ژان ژورس خطاب به رئیس کنفرانس بین المللی شرق نزدیک

(ژوئن ۱۹۰۴)

عالیجناب

بسیار متأسفم که نمی توانم به لندن بیایم، اما می خواهم احساس مشترک خود با جهان تمدن را ابراز دارم و بر علیه رژیم منفوری که ارمنیان تحت سیطره آن قرار دارند و نیز بر علیه مسئولان کشتارهای بزرگ اعتراض کنم.

مطمئن هستم که این اعتراضات مستمر نهایتاً "به نتیجه می رسد، در صورتی که بتوان نظر دولتهای بزرگ را برای اقدام جدی جلب نمود...."

Report of the International Conference on the situation in the Near East held in London on 29th June, 1904, London, 1904, p.23.

قتل عام ارمنه تصمیم اتخاذ نمود. ناگفته نماند که مجلس اسرائیل در ۱۴ مارس سال گذشته بررسی مسئله قتل عام ارمنه را رد کرده بود. پیشنهاد درج مسئله قتل عام ارمنه در دستور کار مجلس از سوی حزب « مرتس » بریاست هائیم اورون ارائه شده است. ۱۱ نماینده که در مجلس حضور داشتند نسبت به پیشنهاد ارائه شده در قبال بررسی مسئله قتل عام ارمنه رای موافق دادند. در ضمن شالوم سیمهون نماینده دولت و وزیر کشاورزی نیز نسبت به درج مسئله قتل عام ارمنه در دستور کار مجلس رای موافق داده است.

استان بورگاس بلغارستان قتل عام ارمنه را پذیرفته است

دولت ترکیه بعلت تصمیم شورای جامعه بورگاس پیرامون پذیرش قتل عام ارمنه و اعلام ۲۴ آوریل بعنوان روز یادبود قربانیان قتل عام، شرکت خود در برنامه عملیاتی اتحادیه اروپا پیرامون همکاری فرامرزی با بلغارستان در منطقه بورگاس-ادیرنه در سالهای ۲۰۱۳-۲۰۰۷ را متوقف ساخته است.

ایوان ایوانچف بنیان گذار و رئیس اولین سفارت بلغارستان در ارمنستان (سالهای ۲۰۰۳-۱۹۹۹) به خبرگزاری اروپا اطلاع داد که قرارداد پیرامون شرکت ترکیه در برنامه عملیاتی اتحادیه اروپا باید در ۶ مارس سال جاری بین استان بورگاس بلغارستان و استان ادیرنه ترکیه امضا می شد. اما طرف ترکی بر اساس گزارش اسماعیل یوچر سرکنسول خود در بورگاس از مراسم رسمی منصرف شد. نورست میر اوغلی شهردار ادیرنه در نامه خود اعلام کرد که طرحهای تجاری منطقه ای برای سالهای ۲۰۱۳-۲۰۰۸ به قیمت ۳۲ میلیون یورو را راکد می سازد. علت اصلی را عدم موافقت با تصمیم شورای جامعه بورگاس پیرامون «مسأله تاریخی قابل بحث» ذکر کرده است. بعلاوه ترکیه هشدار داده است که اگر تصمیم لغو نشود، همه روابط اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و روابط دیگر بین استانها قطع خواهند شد.

خارجی ها در ارمنستان درخواست پناهندگی می کنند

ارمنستان از بدو استقلال با حضور حدود ۳۶۰ هزار ارمنی که از آذربایجان رانده شده بودند، مواجه شد. ارمنستان تا سال ۱۹۹۴، یعنی زمانی که کشورمان به کنوانسیون ژنو پیوست، قوانینی در خصوص این افراد نداشت. بگفته گایگیک یگانیان رئیس سازمان مهاجرت وزارت مدیریت منطقه ای جمهوری ارمنستان: «حتی مصوباتی در خصوص حقوق و وظایف آنان نداشتیم، نقش و جایگاه آنان در جامعه آنقدر هم مشخص نبود. ما آنان را صرفاً بعنوان خواهران و برادران خودمان که نیازمند کمک و مساعدت ما بودند، تلقی می کردیم. کلاً واژه پناهنده دو جنبه دارد. جنبه اول آنست که فرد فرار کرده است و در جامعه بعنوان پناهنده محسوب خواهد شد. جنبه دوم هويت این افراد است که باید در چارچوب حقوقی مشخص و معین شود. از سال ۱۹۹۴ نقش آنان در جامعه یا به عبارت دیگر، حقوق و وظایف آنان تعریف شد که تا سال ۱۹۹۸ اعمال نشد. البته در دو نکته اعمال شد: آنان نیز مشمول خدمت نظام وظیفه شدند و توانستند در روندهای سیاسی شرکت کنند، عضو احزاب سیاسی شوند.»

سازمان مهاجرت از سال ۲۰۰۰ قوانین این عرصه را تدوین نمود. پس از تصویب ۹ مصوبه توسط دولت ارمنستان، سازمان مهاجرت درخواست های آن دسته از اتباع خارجی را که به دلایل مختلف از ارمنستان درخواست پناهندگی دارند، شروع کرد. سازمان مهاجرت ارمنستان در سال ۲۰۰۶ به همراه شورای دانمارکی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل، اقدام به تحلیل کمبدهای قانونی نمود. بگفته گایگیک یگانیان: «سیستم اعطای پناهندگی جاری بود. کسی که به سازمان ما مراجعه می کرد، از کلیه حقوق مقرر در قوانین بین المللی برخوردار می شد، هويت پناهندگی دریافت می کرد. تحلیل نشان داد که این عرصه نیازمند تکمیل است، لذا به همراه دفتر کمیسار عالی پناهندگان سازمان ملل گروه کاری مشترک تشکیل دادیم. این گروه ظرف یکسال و نیم لایحه جدید قانون را تدوین نمود. یکی از مفاد مهم تعهدات کشورمان در عرصه مهاجرت در برنامه ملی اقدامات در چارچوب «سیاست همسایگان جدید اتحادیه اروپایی» تصویب قانون جدید در زمینه پناهندگی است. این امر در برنامه عملکرد دولت ارمنستان قرار دارد.»

بگفته گایگیک یگانیان، قانون جاری ارمنستان در خصوص آوارگان دستخوش تغییرات اساسی گشته و عنوان جدید آن «قانون آوارگان و پناهندگان» می باشد. این لایحه بزودی در هیات دولت ارمنستان مورد بررسی قرار گرفته و جهت تصویب تقدیم مجلس ملی خواهد شد. گایگیک یگانیان ضمن تشریح مفاد لایحه جدید گفت: «در قانون جدید، برخلاف قانون جاری، شناسایی فرد بعنوان پناهنده و آواره بطور مشخص تعریف شده است. بعنوان مثال در قانون جاری دو هويت مختلف وجود دارد: فردی که بطور موقت تحت مصونیت قرار دارد و فرد آواره. ولی در قانون جدید ما فقط هويت آواره را قید کرده ایم که چارچوب را گسترده تر نموده است. همچنین در قانون جدید اختیارات کلیه دستگاههای که در خصوص اعطای پناهندگی مشارکت دارند، از دولت گرفته تا ارگانهای قیم، بطور دقیق تعریف شده است. همچنین در قانون جدید مسائل مربوط به کودکان پناهنده نیز بطور مفصل تشریح شده اند، چیزی که در قانون جاری وجود ندارد. حقوق متقاضیان پناهندگی و افرادی که بعنوان آواره شناخته شده اند، مطابق دسته بندی عرصه ها، از تأمین اجتماعی و بهداشت گرفته تا اشتغال و سایر حقوق مربوطه تعریف شده اند. چرا من این نکات را مهم ارزیابی می کنم؟ در قانون جاری، حقوق مذکور مطابق قوانین این عرصه ها اجرا می شدند. قوانین این عرصه ها نیز بنوبه خود به «قانون آوارگان» استناد می کردند و یک زنجیره بسته شکل می گرفت. در قانون جدید روال اعطای هويت آواره و نحوه سلب هويت آواره بطور دقیق تشریح شده اند. قانون جدید دارای ۶۵ ماده می باشد، در حالی که قانون جاری فقط ۲۵ ماده دارد.»

رئیس سازمان مهاجرت در ادامه گفتگو با ما خاطر نشان کرد که قانون جدید حق سکونت موقت را نیز که سالی یکبار از سوی این سازمان صادر می شود، تعریف می نماید. بگفته گایگیک یگانیان: «ما در قانون جدید سعی می کنیم این مسأله را نیز حل کنیم تا هر سال حق سکونت را تمدید نکنیم. در قانون جدید صرفاً مبنای ابطال هويت آواره قید خواهند شد. ما در لایحه جدید ۱۰ مورد برای ابطال قید کرده ایم.»

گایگیک یگانیان در ادامه افزود: «اگر فردی از طرف کشور دیگر بعنوان آواره شناخته شده و در آتجا حق پناهندگی دارد که به معنای حق سکونت و حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می باشد، سازمان مهاجرت ارمنستان می تواند این فرد را بعنوان آواره شناسد، ولی به او حق پناهندگی ندهد.»

سیس رئیس انجمن دوستی ایران و ارمنستان جناب مهندس لئون آهارونیان ضمن تشکر از پذیرفتن انجمن اظهار داشت «انجمن دوستی ایران و ارمنستان که حدود یکسال از بدو تاسیس آن میگذرد امروز بصورت رسمی ثبت شده و اولین گام عملی ما دیدار با سفارت و جناب آقای سفیر می باشد. انجمن دارای ۵ کمیته می باشد فرهنگی و هنری بریاست آقای آندرانیک خوجومیان، اقتصادی بریاست آقای هنریک خالویان، کمیته روابط عمومی بریاست دکتر رویب سرداریان و کمیته ورزشی بریاست آقای پطروس آبکاریان و کمیته علمی بریاست دکتر آندرانیک سیمونیان آقای کارو سرگیسیان بازرس، آقای نجفی، آقای حاجی پروانه و آلبرت کوچاریان از اعضاء هئیت مدیره و دکتر مومنی دبیر هئیت مدیره می باشد. در این یکسال دولت جمهوری اسلامی ایران ما را تشویق و مساعدت به تشکیل این انجمن و تعمیق روابط دو کشور نموده است. در آینده نزدیک دفتر خود را افتتاح نموده و در زمینه های مختلف کارهای خود را آغاز خواهیم کرد. ما خواهان روابط دو جانبه هستیم مثلاً دعوت هنرمندان از ارمنستان و بردن هنرمندان ایرانی به ارمنستان. سطح فعالیت ما در کل ایران و برای بیش از ۷۰ میلیون ایرانی می باشد. ما در فکر دیداری از ارمنستان و آشنایی با مجامع مختلف ارمنستان و معرفی خود به آنها میباشیم. امروزه روابط دو کشور در سطح بسیار بالایی است و هیچگونه مانعی در این راه نمی بینیم. در طی این دیدار دبیر هئیت مدیره جناب دکتر مومنی ضمن خرسندی خود از حضور در سفارت جمهوری ارمنستان اظهار داشت.

سیاست جمهوری اسلامی ایران این است که با کشورهای مختلف روابط خود را گسترش داده و از بررسیهایی که دو سال پیش بعمل آوردیم مشخص شد که با توجه به اینکه روابط دو کشور بسیار خوب بوده اما پس از استقلال جمهوری ارمنستان روابط بیشتر در سطح دولتها بوده است و این روابط در عرصه ملتها به اندازه کافی نبوده است. اکنون حدود ۸۰ انجمن دوستی ایران با کشورهای مختلف تشکیل شده است و بخاطر اینکه ایران و ارمنستان مشترکات فراوان فرهنگی دارند این خلا یعنی تشکیل انجمن ایران و ارمنستان از اهداف ما قرار گرفت که این کار با کمک دوستان انجام پذیرفت. ارمنه افرادی خوشنام در ایران می باشند و این امر کمک بزرگی به تشکیل این انجمن بود. این انجمن از حمایت بیش از ۷۰ میلیون ایرانی برخوردار است و با این هدف تشکیل شده است که مردم ایران با مردم ارمنستان روابطشان هرچه بیشتر گسترش یابد و امید داریم از مساعدت سفارت جمهوری ارمنستان نیز برخوردار گردیم. امیدواریم در آینده نزدیک انجمن دوستی ارمنستان و ایران نیز با کمک شما و دولت ارمنستان تشکیل شود. و این دو نهاد مردمی بتوانند اگر مشکلی وجود داشته باشد به رفع آن کمک نموده. و روابط در عرصه های غیر دولتی و مردمی نیز گسترش یابد.

سیس سفیر جمهوری ارمنستان فرمودند «روابط ایران و ارمنستان همانند گلوله برفی است که رشته رشته بزرگ میشود و سال به سال گسترش می یابد. پایه های اصلی این روابط تلاش دولتها و روسای جمهور دو کشور می باشد. جامعه ارمنه ایران نیز نقش خود را در گسترش روابط دوجانبه ایفا نمود نقشه جغرافیایی ما نیز اهمیت بسزایی در این زمینه دارد. ایرانیها براحتی به ارمنستان سفر مینمایند و نکته مهم دیگر روابط تاریخی این دو کشور میباشد ما احساس میکنیم که روابط خود به خود پیش میرود. امروزه از سطح روابط پارلمانی دو کشور میتوان صحبت نمود و تاسیس راینزنی فرهنگی ایران در ارمنستان نیز نقش خود را دارد. تاسیس انجمن دوستی ایران و ارمنستان بسیار مهم بوده و به ارتقاء روابط کمک خواهد نمود و مایه خرسندی است که در اساسنامه تعمیق دوستی بین دو ملت در برنامه کاری این انجمن قرار گرفته است. از نظر سفارت معرفی گروههای فرهنگی مختلف در سطح کشور جمهوری اسلامی ایران حائز اهمیت می باشد که ما کمک کند تا بتوانیم این گروههای هنری را در سطح ایران مطرح نماییم گام مثبتی خواهد بود. ما در نظر داریم در بخش اقتصادی یک Business Forum برگزار نمایم که شرکت بخش خصوصی در آن حائز اهمیت می باشد. یعنی بازار ایران را به ارمنستان و تولیدات ارمنستان را به ایران معرفی نماییم. ترجمه کتاب هایی نیز می تواند به آشنایی بیشتر ملتهای دو کشور کمک نماید پیشنهاد شد که به طور مثال یک روزی را مانند روز جهانی کودک باهم برگزار نماییم یا هر روزی که بدین منظور مناسب باشد سطح روابط خوبی بین دو سفارت ایران در ارمنستان و ارمنستان در ایران وجود دارد. سفیر جمهوری ارمنستان در مورد برنامه های آتی سفارت اظهار داشت که مادر نظر داریم پس از عید نوروز رئیس پارلمانی ارمنستان سفری را به ایران داشته باشد، سپس گروه دوستی پارلمان ایران دیداری را از ارمنستان به عمل خواهند آورد و در زمینه سفر وزیر کشور ارمنستان به ایران کوشش می نمایم اخیراً وزیر ارشاد اسلامی سفری را به ارمنستان داشتند و سفر رئیس کل دادستان ارمنستان به ایران نیز جز برنامه ما می باشد ما در فکر برگزاری هفته فرهنگی ارمنستان در اصفهان و تهران نیز می باشیم. انجمن دوستی ایران و ارمنستان می تواند در این زمینه ها به ما کمک نماید امسال هشتمین نشست مشترک اقتصادی ایران و ارمنستان را برگزار خواهیم نمود در بخش گردشگری در شیراز، اصفهان و شهرهای دیگر نیز برنامه های متقابلی در نظر داریم.»

مسئله قتل عام ارمنه در مجلس اسرائیل

بنا بر تشریح «هارتس» اسرائیل: مجلس اسرائیل پیرامون بررسی مسئله